

Finding a Useable Past

Dr. Elisheva Baumgarten
baumgae@mail.biu.ac.il

1. What one wants, I thought—and why does not some brilliant student at Newnham or Girton supply it?—is a mass of information; at what age did she marry; how many children had she as a rule; what was her house like, had she a room to herself; did she do the cooking; would she be likely to have a servant? All these facts lie somewhere, presumably, in parish registers and account books; the life of the average Elizabethan woman must be scattered about somewhere, could one collect it and make a book of it. It would be ambitious beyond my daring, I thought, looking about the shelves for books that were not there, to suggest to the students of those famous colleges that they should rewrite history, though I own that it often seems a little queer as it is, unreal, lop-sided; but why should they not add a supplement to history, calling it, of course, by some in conspicuous name so that women might figure there with out impropriety? (Virginia Woolf, *A Room of One's Own*, chapter 3)

2. The primary task of the history of women is therefore not to stand the old history on its head but to look at the past from new angles. Rather than search for new sources, we hope to reevaluate traditional ones in order to grasp male-female relations in all their complexity... The object of our investigation is women, not "woman". "Woman" is a creation of the masculine gaze. (Christiane Klapisch-Zuber, "Introduction", *History of Women in the West*, (ed. G. Duby and M. Perrot), Cambridge Mass. 1987, II: 7)

I. א. "אבל לוקחין מן הנשים" ת"ר לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל אבל לא יינות ושמנים וסלתות ולא מן העבדים ולא מן התנוקות. אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינר כדי לעשות כפה לראשה וכולן שאמרו להטמין אסור. גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה והבדיין לוקחין מהן זיתים במידה ושמן במידה אבל לא זיתים במועט ושמן במועט. רשב"ג אומר לוקחין מנשים זיתים במועד בגליל העליון שפעמים אדם בוש למכור על פתח ביתו ונותן לאשתו ומוכרת. רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מיניהו. א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מעט אבל לא דבר מרובה, א"ל הני לבגי מחוזא דבר מועט יניהו. (בבא קמא קיט ע"א)

ב. אבל לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל שהיה דרכן לעשות כלי פשתן ולמכור ואינן גונבות מבעליהן והאידינא שנשים אפטרופסות של בעליהן לוקחין מהן כל דבר אבל אין לוקחין מן העבדים ולא מהתינוק שודאי גונבין

ומוכרין. וגבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה דגנוב הוא... ומנשים מקבלין בזמן הזה אפילו מרובה דאפוט' דבעליהן עושות. (ראב"ן בבא קמא סימן אחרון, ד"ה "אבל לוקחין מן הנשים")

ג. ובתוכן דבריהם לא מצאתי שרש ועיקר שיוכלו ראובן ודן להוכיח על לאה שחייבת להן כלום כי על מה שמפשיעין אותה ונתרצה דבורה ואמרה שאותן מעות של צדקה היו... אלמא דנשי עשירים מחזקינן לגוברייהו וגיחא להן אפילו בדבר גדול כ"ש אשה זו דבן אין לה ואישה זקן דבכוונה טובה עשתה וסוף בטח בה לב בעלה והסכים לדעתה... ואפי' ח"ו אין כל זה אלא היה לו לב כנבל הכרמלי והיא עשתה כאביגיל תבא עליה ברכה... אף כי אני רגיל ולהחזיר וללמד נשים שיטלו רשות מבעליהן להוציא צדקה... ואפי' הכי כדין עשתה וקרינן עליה גדול המעשה" (שו"ת מהרי"ל החדשות, מהד' סץ, ירושלים תשל"ז, סי' קט)

ד. הזקנה החשובה מרת דאבראש אשת שלמה אופנהיים. פה נטמנה אשת חיל. צדקה עשתה כאביגיל, טעמה כי טוב סחרה. צנועה היתה כדבורה. מעשיה היו נעימה... (1736), (לודוויג לויסוהן, נפשות צדיקים, פרנקפורט, 1855, מס' 42)

II. א. על אשה שנדרה להתענות ונתעברה, הם נדרי עינוי גפש. ואם הבעל הניאה ביום שומעו לא חל הנדר ואם החריש הרי הוא כשאר נדרים וצריך התרת חכם.. חיים פלטיאל תולעת (שו"ת מהר"ם לבוב, סי' קס"א)

ב. "מי שיצא מעיר שאביו ואמו שם והוא הולך למקום סכנה ואביו או אמו מתענים או בלא תענית מצטערים מצוה על הבן אם יכול שישכור השליח מיד וישלח כתב לאביו ולאמו שכבר יצא ממקום סכנה ובא למקום שרצה ללכת ואל יצטערו ואל יתענו עוד." (ספר חסידים, סי' תתתקכב)

ג. תשובה מצאתי על אשה שמוציאה הילד מת במטתה אם אינה מגיקה וגם אינה מעוברת וגם שהיא בריאה תתענה שנה ודווק' שבעלה חפץ שהיא תתענה ואם היא בחורה ולא הורגלה בתעניות יתענו שיני וחמישי עד שישלימו שנה תעניות וטוב הוא בכל היכולת שלא ישכיבו הילדים אצלן כשנראה להן שאינו צריך להשכיב עמהן במטה. (כ"י אוקספורד, הספרייה הבודליאנית 34 Opp. Add. 641, סי' 20557), דף 57ב בשוליים.)

III. א. ביום שמיני של מילה משכימין לבית הכנסת להתפלל. שורזין מקדימין למצות... ומדליקין את הנר... ומתקנינן לשם שני קתדראות ופורסין עליהם מעיל או כל דבר תפארת לנוי. האחת לצורך אליהו הבא ויושב שם ורואה בקיום המצוה... ואחת קתידרא לבעל הברית היושב בה והילד על ברכיו. ומפות מביאין שם שהמוהל מקנה בהן את ידיו... ומרחיצין את הקטן בחמין. ומלבישין אותו בגדים נאים. כתנת בד. וסרבל. וכובע תפארת בראשו. כיום הכנסתו לחופה. ונושאים אותו בהדר לבית הכנסת לאחר התפילה.

ועומדין הצבור מפניו כשנכנס הילד. ואומרי' ברוך הבא. והמכניסו אומר בשם ה'. ואבי הבן נוטלו ומברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו... והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים... ונותנו אביו לבעל הברית. והוא יושב בקתידרא ונוטלו על ברכיו. והמל בא ומברך... (מחזור ויטרי, סי' תק"ה)

ב. "הכניסו את הילד בבית הכנסת אבי הבן נוטלו מיד בעל הברית ונותנו לבעלת הברית והעומדים שם אומ' "ברוך הבא" ובעל הברית אומר "בשם ה'" והולך ויושב לו באחת מן הקתדראות ונוטלו על ברכיו ומתהלך אותו.. " מחזור ויטרי כת"י בית המדרש לרבנים 8092 הלכות מילה

ג. "מעשה באחד שנולד לו בן וצותה לו אמו לעשותה בעל ברית וחמותו אמרה אני אזכה. ונר' הואיל שהאב מצווה למולו, ועליו לקיים מצות אמו. (הועתק 1315-1317)". אפרים קופפר, תשובות ופסקים מאת חכמי אשכנז וצרפת, ירושלים, תשל"ג, סי' ע"א

ד. "אינו נראה לי כלל מנהג כשר שנוהגין ברוב מקומות שהאשה יושבת בבית הכנסת עם האנשים ומלין התינוק בחיקה ואפילו אם בעלה מוהל או אביה או בנה דלאו אורחא ליכנס אשה מקושטת בין האנשים ובפני השכינה... ועוד דאפילו עיקר מילה לא נצטווית למול אפי' בנה דכתיב אשר צוה אותו ולא אותה ואם כן למה לי כולי האי שימולו לתוך חיקה ולחטוף מאנשים המצוה. ומי שיש ביזו למחות ימחה והמחמיר תבא עליו ברכה ושלוה. מאיר ב"ר ברוך זלה"ה: באשר כתב מורנו צעקתי ימים רבים ולית דמשגת. כי נראה מכוער מאד. אף על גב דטרידי בעבידתייהו ולא מהרהרי... ועוד וכי בחנם היתה עזרת נשים לבד. ונראה דמצוה הבאה בעבירה היא... וכל איש הירא דבר ה' יש לו לצאת מבית הכנסת פן יראה כמסייע ידי עוברי עבירה... מאיר ב"ר ברוך זלה"ה". (ספר תשבץ, סי' שצז)

